

LUVRE

2020

MARTIN GREEN & ÅKE LINDSTRÖM

Inom LUVRE-projektet (Lund University Vindel River Expedition) bedrivs sedan 1963, övervakning av och forskning kring fåglar och numera även många andra organismer i fjällmiljön runt Ammarnäs, Lycksele lappmark, Västerbottens län. Fågeln i området följs med årliga revir-, linje- och punktinventeringar, ringmärkning och riktade studier. Därtill inventeras på ett systematiskt sätt insektsförekomsten i fjällbjörkskogen (sedan 1967), fjällbjörkens blomning (sedan 1979), förekomsten av ”träd” på fjällheden (gran och tall sedan 2014, björk m.fl. sedan 2018), vinterbon av fjälllämmel på fjällheden (sedan 2015), fladdermöss i Ammarnäs by

(sedan 2016), snötäcke på fjällheden i juni (i större skala sedan 2018, pilotstudier sedan 2012), humlor, fjärilar och vilda däggdjur (inkl. spår, ren ingår inte) på fjällheden (start 2019). LUVRE har med åren blivit ett ganska brett miljöövervakningsprojekt!

För en kort historik om projektet samt grundläggande information om de olika långtidsprojekt som drivs, se rapporten i ”Fågelåret 2016”. En komplett publikationslista för LUVRE-projektet, med nedladdningsbara pdf-filer för flertalet artiklar, återfinns på hemsidan.

År 2020 var det 58:e verksamhetsåret. I stort sett alla delprojekt genomfördes i full omfattning. Dock fick vissa delmoment ställas in på grund av personalbrist, vilken i sin tur berodde på den pågående Coronapandemin. Försommaren bjöd på växlande väder. Stora mängder snö låg kvar en bit in i juni och växtsäsongen kom igång sent, men så svängde det och andra halvan av juni blev mycket varm och torr.

Fjällbjörkskogen

I fjällbjörkskogens revirkarteringar var antalet par över genomsnittet (189 mot medel 169). Bland arter med hög numerär måste gräsiska nämnas, 30 revir överträffas bara av 2015 då 40 revir noterades. Även rödstjärt, blåhake och grå flugsnappare låg på tämligen hög nivå. Blåmes, grönsiska och talltita är exempel på arter som är långt ifrån årliga men som hade revir 2020. Långtidsrenderna (1963–2020) är vikande för blåhake, buskskvätta, järnsparv, svartvit flugsnappare, sävsparv, talltita och trädgårdssångare, medan generellt stigande antal under samma period registrerats för bofink, grönfink, grönsiska, gård-smyg, rödstjärt, rödvingetrast, talgoxe och taltrast.

Flugsnapparens äggläggning inleddes i genomsnitt 6 juni (medeldatum sedan starten 1965 är 9 juni). Beläggningen i holkarna var åter låg, endast 20 %. Bopredationen var låg, 12 %, men trots det kom få ungar på vingarna. Tunnskaliga ägg förekom endast i 3 av 16 bon med ägg vid stranden av Tjulträsk (19 %). Andelen drabbade kullar har glädjande nog minskat under lång tid.

Fjällbjörkskogens ryggradslösa djur (insekter, spindlar, m.m.) inventerades som vanligt genom räkning på 24 000 kortskott av fjällbjörk. I dessa räkningar av evertrebrater på fjällbjörkar (53:e året) kom en antydning till en ny topp av fjällbjörkmätarlav av sig. Tvåvingarna och bladlösen var få, medan antalet stritnymfar var bland de högsta någonsin. Antalet hon- och hanblommor på björkarna var få.

LUVRE

65°58'N; 16°07'E

Startår: 1963

Huvudman: Löst sammanhållet projekt som leds från Lunds universitet och stöds ekonomiskt av Länsstyrelsen Västerbotten.

Personal: Ca 30 volontärer. Vi välkomnar volontärer både till inventeringar och ringmärkning.

Verksamhet: Inventeringar, ringmärkning, holkstudier, riktade artprojekt, inventeringar av insektsförekomst och björkarnas blomning m.m.

Publik verksamhet: Guidningar av allmänheten på plats. Hemsida.

Säsongs 2020: 25 maj–15 augusti

Forskningsprojekt: Övervakning av fåglarnas antal och reproduktionsframgång samt generell forskning på fjällfåglarnas ekologi.

Kontakt:

E-post: martin.green@biol.lu.se, ake.lindstrom@biol.lu.se

Web: www.luvre.lu.se

LUVRE, c/o Martin Green, Biologiska institutionen, Lunds universitet, Ekologihuset, 223 62 Lund

Rödstrupig piplärka *Anthus cervinus* häckade på Björkfället.

De 1 234 fåglarna i den standardiserade fångsten på sensommaren var en måttligt god summa för att vara de senaste åren. Ovanligt höga siffror erhöles för bergfink, björktrast, rödvingetrast och talgoxe. Speciellt låga antal var det av blåhake, lövsångare, svartvit flugsnappare och ängspiplärka.

Fåglar på fjällheden

Det var generellt gott om fåglar på fjällheden. I de båda fjällhedsytorna, K1 och K2 (vardera på 1 km²), var antalet par (148) rejält över medelvärdet för 2010–2019 (112). Enkelbeckasin och ängspiplärka uppträdde i tydligt högre antal än genomsnittet. Den större fjällhedsytan kring sjön Raurejaure kunde inte inventeras 2020 pga. personalbrist. På de sex fasta fjällhedslinjerna som inventerats i stort årligen sedan 1972 inräknades 2 512 individer av 47 arter. Av de vanligare arterna uppträdde gråsiska, större strandpipare, grönbena, dalripa, vigg, rödbena och kricka ovanligt talrikt, medan ovanligt få individer sågs av smalnäbbad simsnäppa. Av ovanligare fåglar som observerades kan nämnas smålom, stenfalk, tornfalk, blå kärnhök och kungsörn. Ny art sedan starten 1972 blev morkulla.

Ytterligare linjetaxeringar på lite högre höjd (> 1000 m.ö.h.) gjordes detta år bara på Guvertfället (fem rutter). Fågelantalen på högre höjd var normala under 2020, både av vadare (inkl.

skärnsnäppa) och av snösparvar. Spridda par av fjällabb försökte häcka i vissa delområden. Resultaten av dessa försök är okända. En häckning av rödstrupig piplärka noterades på Björkfället, där en matande adult fågel upptäcktes i mitten av juli och en uthoppad unge ringmärktes.

Rovfåglar

Den fasta rovfågelrutten med 20 punkter, tio minuters spaning från varje punkt, kördes 2020 för elfte året i rad. Totalt har elva rovfågelarter observerats under perioden. Årligen har mellan två och åtta arter bokförts. År 2020 noterades 18 rovfåglar av fem arter. Av de talrikare arterna hade fjällvråken ett dåligt år med enbart två individer, medan kungsörn och tornfalk sågs i mer normala antal. Sju individer bokfördes av båda arterna. Sett över hela elvaårsperioden har antalet kungsörnar längs rutten varit ganska stabilt, antalet tornfalkar ökat något och antalet fjällvråkar fluktuerat kraftigt i takt med varierande gnagartillgång. Övriga sedda arter 2020 var duvhök och sparvhök, vilket var blott den andra observationen av respektive art under de elva åren.

Vinterbon av fjälllämmel

Räkning av vinterbon av fjälllämmel sker längs fasta transekter i samma ytor som vi inventerar fåglar på fjällheden. Detta görs numera i samtliga delom-

råden som vi besöker regelbundet och alla transekter ska inventeras årligen. Under 2020 inventerades alla transekter utom två på Björkfället. I flera delområden saknades lämmelbon helt denna försommar, men kring Kraipe och uppe på högre höjd på Guvertfället fanns en del sådana. Antalen var dock betydligt lägre än 2019. Det var för övrigt i samma delområden som vi hittade vinterbon av lämmel som enstaka par av fjällabb till synes försökte häcka.

Snötäcke & snöfläckar på heden i juni

Snötäckningen i mitten av juni månad mäts med GPS längs samma fasta transekter som vi använder för att inventera förekomsten av träd och vinterbon av fjälllämmel. Syftet är dels att följa ifall det blir mindre eller mer snö på fjället under försommaren, och dels behövs uppgifter om eventuellt snötäcke för att kunna tolka den funna förekomsten av lämmelvinterbon på rätt sätt. Ifall det är mycket snö kvar i juni, är det inte så lätt att hitta lämmelbon, även om de finns. Den sena starten på snösmältningen gjorde att det låg relativt mycket snö kvar på fjällheden i mitten av juni. Dock var snötäckningen på de platser där vi kontrollerat denna under lite längre tid klart mindre än under de riktigt sena vårarna 2015 och 2012.

Däggdjur, humlor och fjärilar på fjällheden

Trots den allmänt sett dåliga förekomsten av gnagare sågs enstaka fjällrämmor under försommaren. Fjällräv sågs i anslutning till flera kända lyor. Spår och spill-

ing av älg, rödräv och järv bokfördes också. Betydligt fler humlor, av totalt sex olika arter, inräknades under 2020 jämfört med året före. Skillnaderna mellan olika delområden var dock stora. Endast ett fåtal fjärilar bokfördes längs de särskilda transekterna 2020. Däremot sågs en makaonfjäril uppe på toppen av ett av de mindre bergen (1033 m.ö.h.), i samband med en av fågellinjetaxeringarna.

Specialprojekt om blåhakens häckning

Våra långtidsresultat visar att antalet blåhakar i fjällbjörkskogen har minskat under det senaste dryga halvseklet. Långtidsserien baserad på linjetaxering på fjällheden visar samtidigt inte på någon förändring av blåhakeantalen i den miljön. På fjällheden förekommer blåhaken i goda tätheter i mer vegetationsrika miljöer, särskilt i täta videbuskage eller videmattor i anslutning till både sjöar och vattendrag. För att jämföra hur det går för blåhakarna i de två miljöerna (skog och fjällhed) påbörjades ett nytt projekt med detaljstudier av artens häckning under 2020. Revirtätheten var ungefär densamma i videmattorna på fjällheden som i fjällbjörkskogen. Den totala tätheten på fjällhed är såklart betydligt lägre än i skogen eftersom ytorna med videsnår utgör en relativt liten del av fjällheden. Skillnaden i häckningsstart var oväntat liten mellan fjällhed och fjällbjörkskog, bara fyra dagar tidigare i skogen jämfört med på heden, trots en sen och snörik försommar. Häckningsframgången, mätt som andelen revir med flygga ungar var högre på fjällheden än i björkskogen.

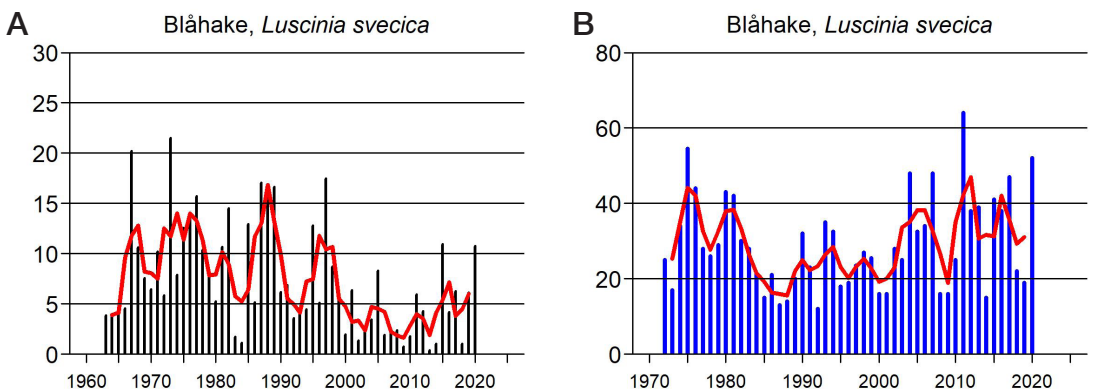
FOTO: MARTIN GREEN

Fjällhed i Ammarnäsfjällen 27 juni 2020.

Blåhake *Luscinia svecica* i videsnår på fjällhed.

Figur 1. Blåhakens populationsutveckling i några av LUVRE:s långtidsserier. A) Antal par/km² i fjällbjörkskog baserat på revirkartering och linjetaxering, med start 1963. B) Antalet observerade på fjällhed vid ungefär 120 km linjeinventering, med start 1972. De röda linjerna är rullande treårsmedelvärden.